GLOBALNIE · OPINIA

PORTUGALSKA WIELKA SMUTA

Karol Podolski · 16 maja 2025

Trwa najbardziej burzliwy okres w portugalskiej polityce od czasów rewolucji goździków. Jakie są przyczyny upadku kolejnego rządu?

Maj roku 2025 jest bez wątpienia miesiącem wielu wyborczych emocji. W Rumunii odbyła się pierwsza tura wyborów prezydenckich, wybrano kolejnego następcę św. Piotra, a 18 maja odbędą się wybory w aż trzech europejskich krajach – w Rumunii, Polsce i Portugalii. Warto zwrócić uwagę na te ostatnie, o których najmniej słyszymy w mediach. To już trzecie wybory parlamentarne w ciągu czterech lat, które odbywają się w tym iberyjskim kraju. Czy także Portugalię, przez dekady po upadku salazarowskiego Estado Novo zdominowaną przez lewicę, może czekać zmiana?

Narodowo-populistyczna wiosna

Żeby zrozumieć sytuację nad Tagiem, musimy cofnąć się w czasie, dokładniej mówiąc, do listopada 2023 r., gdy upadł rząd António Costy. Powodem upadku lewicowego rządu była afera powstała w wyniku śledztwa antykorupcyjnego, które wskazało na możliwe nieścisłości związane m.in. z koncesjami na wydobycie litu. Oskarżenia dotyczyły głównie osób powiązanych z ówczesnym rządem. W wyniku afery premier Costa podał się do dymisji, a prezydent de Sousa zwołał nowe wybory na 10 marca 2024 r.

Marcowe wybory wygrała centroprawicowa koalicja Aliança Democrática, jednak mimo zdobycia największej liczby głosów nie uzyskała większości w parlamencie. Największym zwycięzcą przyśpieszonych wyborów była bez wątpienia Chega André Ventury. W 2019 r. ta świeżo założona narodowo-populistyczna partia zdobyła jeden mandat, w 2022 r. miała już 12 posłów w portugalskim parlamencie, by w 2024 r. wprowadzić ich już 50.

> Luís Montenegro, szef Aliança Democrática, zdecydowanie odrzucił jakiekolwiek rozmowy o koalicji z Chegą i zdecydował się na rządy mniejszościowe. Argumentował, że partia Ventury jest „ksenofobiczna, rasistowska, populistyczna i bardzo demagogiczna”[1]. Jednocześnie porozumiał się z Partią Socjalistyczną w sprawie obsady funkcji spikera parlamentu. Dwie największe partie systemowe postanowiły zawrzeć układ o „spikerze rotacyjnym” – przez dwa lata spikerem miał być członek AD, po dwóch latach miał nim zostać członek PS.

Rząd jednego roku

Gabinet Luísa Montenegro nie miał prostego zadania – rządy mniejszościowe ze swej natury są rządami

niestabilnymi, ale mimo tego nowy gabinet ogłosił swój plan, w którym obiecał m.in. obniżkę podatków, pomoc młodym ludziom w zakupie pierwszego mieszkania czy współpracę z opozycją w zwalczaniu korupcji[2]. Pierwszy znaczący kryzys rządowy przyszedł pod koniec 2024 r., gdy AD próbowała uchwalić budżet na rok 2025. Już we wrześniu portugalski prezydent apelował, żeby przyjąć budżet ze względu na interes narodowy[3]. Partia Socjalistyczna stanowczo nie zgadzała się na ulgi podatkowe zaproponowane przez centroprawicową koalicję. Natomiast Chega sprzeciwiała się decyzji o zakończeniu pięcioprocentowej obniżki pensji parlamentarzystów. W ramach protestu posłowie Chegi wywiesili z okien budynku parlamentu banery krytykujące tę decyzję. Na tę manifestację odpowiedzieli gwałtownie przeciwnicy akcji, którzy powoływali się na prawo ochrony dziedzictwa narodowego i grozili interwencją straży pożarnej, która miałaby siłą zdjąć banery. Lewica zażądała przerwy w obradach parlamentu, a jeden z posłów AD nazwał akcję „cyrkiem" [4]. W wypadku, gdyby zarówno Chega, jak i PS głosowały przeciwko budżetowi (a na to się zanosiło), rząd AD upadłby. Rozpoczęła się parlamentarna przepychanka. W czasie, gdy pracowano nad budżetem, przez Portugalię przetoczyła się fala strajków pracowników służby zdrowia i pracowników szkół. Ostatecznie premier Montenegro spełnił część żądań socjalistów dotyczących obniżek podatków i Partia Socjalistyczna ogłosiła, że wstrzyma się od głosowania nad budżetem, dzięki czemu udało się go ostatecznie uchwalić.

> Centroprawica zdołała przetrwać sztorm związany z kryzysem budżetowym, jednakże prawdziwy huragan miał nadejść w marcu 2025 r. Afera Spinumviva, bo tak media nazwały tę sprawę, dotyczyła samego premiera Luísa Montenegro. Spinumviva to spółka należąca do rodziny portugalskiego premiera zajmująca się m.in. consultingiem w sprawie ochrony danych osobowych. W lutym portugalscy dziennikarze dotarli do informacji, że Montenegro czerpał zyski z działalności spółki również po objęciu funkcji szefa rządu. Jest to kontrowersyjne, ponieważ istnieje podejrzenie, że premier wykorzystywał swoją pozycję do wspierania Spinumvivy poprzez przyznawanie państwowych zezwoleń. Zaczęły pojawiać się pytania o możliwy konflikt interesów.

Montenegro stanowczo zaprzeczył oskarżeniom, mówiąc, że udziały w firmie sprzedał swojej żonie już w 2022 r. Jest to prawda, aczkolwiek nie posiada on rozdzielności majątkowej ze swoją małżonką, co ponownie zrodziło wątpliwości. W związku z tymi oskarżeniami i wnioskami o wotum nieufności wobec rządu (pod koniec lutego wniosek złożyła Chega, a w marcu komuniści – oba wnioski zostały odrzucone), Luís Montenegro poprosił Zgromadzenie Republiki o wotum zaufania. Głosowanie odbyło się 11 marca. Za wotum zaufania głosowali jedynie rządząca koalicja oraz liberałowie z Iniciativa Liberal. Wobec tego rząd Luísa Montenegro upadł i prezydent Marcelo Rebelo de Sousa został zmuszony rozpisać kolejne przyśpieszone wybory. Warto zauważyć, że to dopiero drugi przypadek w historii Portugalii, gdy rząd upadł po przegraniu głosowania w sprawie wotum zaufania. Do ostatniej takiej sytuacji doszło w 1977 r.

Nothing ever happens?

Bez wątpienia trzecia dekada XXI w. jest dla Portugalii okresem największego kryzysu władzy od rewolucji goździków. Niewiele wskazuje, by ta sytuacja uległa zmianie. Sondaże wskazują, że wynik wyborów może być bardzo podobny do tych z ubiegłego roku. Oczywiście istnieje możliwość, że sondaże się po-

mylą i przyniosą niespodziankę. Mimo wszystko szanse na koalicję Chega – AD są raczej mgliste. Luís Montenegro stanowczo odrzuca wszelkie możliwości porozumienia z narodową prawicą: „Już jasno to powiedziałem: nie da się rządzić z Chegą. To ugrupowanie nie ma wiarygodności intelektualnej, zachowuje się jak chorągiewka na wietrze. André Ventura i Chega mają destrukcyjny charakter, nastawieni są na krytykowanie wszystkiego, zawsze są przeciwko wszystkiemu i nie mają predyspozycji do sprawowania funkcji rządowych. Brakuje im dojrzałości i przyzwoitości" [5]. Warto zauważyć, że Pedro Passos Coelho, były premier z ramienia PSD (która wchodzi w skład AD), jest wielkim orędownikiem porozumienia centroprawicy z prawicą. Chega wciąż mierzy się z oskarżeniami o bycie partią, która najchętniej chciałaby wskrzesić idee Estado Novo. Te oskarżenia są mocno na wyrost, ponieważ André Ventura wyraźnie stara się budować nową prawicę portugalską, nieopierającą się na sentymencie salazarowskim. Szef Chegi wielokrotnie krytykował rządy Salazara.

Warto wskazać, że partia Ventury również przeżyła kryzys wizerunkowy. W styczniu 2025 r. poseł Chegi Miguel Arruda został uznany winnym kradzieży walizek na lotniskach. Przedmioty z kradzieży miał sprzedawać na platformie Vinted. Kierownictwo partii wykluczyło go z koła poselskiego i wezwało do złożenia mandatu, ale Arruda odmówił. Utrzymywał, że sprawa została sfingowana, a nagrania przedstawiające jego osobę kradnącą walizki miały zostać wygenerowane przez sztuczną inteligencję.
Wybory odbędą się w niedzielę 18 maja. Główne tematy kampanii? Imigracja, kryzys mieszkaniowy i służba zdrowia. Widać sygnały, że AD boi się Chegi i stara się przyjmować coraz bardziej antyimigrancką postawę. Odchodzący rząd ogłosił niedawno, że ma zamiar deportować 18 tys. cudzoziemców przebywających na terytorium Portugalii bez wymaganych zezwoleń[6]. Czy jednak coś faktycznie się zmieni w portugalskiej polityce? Przekonamy się wkrótce.

---

[1] S. Jones, *Portugal proposes decade of tax breaks for young people to stem brain drain*, 10.10.2024, https://www.theguardian.com/world/2024/oct/10/portugal-proposes-decade-of-tax-breaks-for-the-young-to-stem-brain-drain?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 10.05.2025].

[2] *As nove prioridades de Luís Montenegro para as primeiras semanas do Governo*, 12.04.2024, https://pt.euronews.com/2024/04/12/as-nove-prioridades-de-luis-montenegro-para-as-primeiras-semanas-do-governo [dostęp: 10.05.2025].

[3] C. Santos Neves, I. Geraldo, *„Estou a fazer pressão". Marcelo volta a instar Governo e PS a entenderem-se no Orçamento*, 30.09.2024, https://www.rtp.pt/noticias/economia/estou-a-fazer-pressao-marcelo-volta-a-instar-governo-e-ps-a-entenderem-se-no-orcamento_n1603463[dostęp: 10.05.2025].

[4] J. Sousa i in., *"Vandalização" do Chega agita Parlamento e atrasa votação do Orçamento do Estado*, 29.11.2024, https://eco.sapo.pt/2024/11/29/protesto-do-chega-contra-salarios-dos-politicos-agita-parlamento-ventura-so-retira-tarjas-apos-votacao-do-orcamento/ [dostęp: 10.05.2025].

[5] *Luís Montenegro: "É impossível governar com o Chega"*, 25.04.2025, https://www.psd.pt/pt/noticias/luis-montenegro-e-impossivel-governar-com-o-chega [dostęp 11.05.2025].

[6] J. Fisayo-Bambi i AP, *Portugalia wydala tysiące nielegalnych migrantów przed przedterminowymi wyborami*, 5.05.2025, https://pl.euronews.com/2025/05/04/portugalia-wydali-okolo-18-tysiecy-osob-z-nielegalnym-pobytem-przed-przedterminowymi-wybor [dostęp: 11.05.2025].

Nagranie: https://www.youtube.com/watch?v=z-hzFX2FIXQ

Oryginał: https://nlad-kopia1113.instawp.site/portugalska-wielka-smuta/

NIEZALEŻNOŚĆ KOSZTUJE

Utrzymują nas przede wszystkim czytelnicy. Dzięki nim możemy publikować analizy, których nikt nam nie zamawia, i zostawiać je otwarte dla wszystkich.

WESPRZYJ NAS

wspieram.nlad.pl

Zeskanuj, aby wesprzeć